

ศึกษาจรรยาบรรณนักท่องเที่ยวที่ดีมีคุณภาพกับการสอนสังคมศึกษา

Good quality tourist ethics and social studies teaching

พระครูปลัดคณศ ปภสฺสโร (ทองผา)

นิสิตดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phrakhrupalad Kanes Papassaro (Thongpha)

Ph.d Student for Department Teaching Social Studies, Faculty of Education

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail : Kongjivon@gmail.com

Received : 16 April 2025

Revised : 16 April 2025

Accepted : 26 April 2025

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมทั่วโลก ผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกเดินทางเพื่อพักผ่อน เรียนรู้ และสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ การท่องเที่ยวสร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศ แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา จรรยาบรรณของนักท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประการหลัก ๆ ได้แก่ 1. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวจำนวนมากอาจก่อให้เกิดปัญหามลภาวะทางสิ่งแวดล้อม เช่น การทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ขยะมูลฝอย เสียงรบกวน มลพิษทางน้ำและอากาศ ปัญหาเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และสุขภาพของผู้คนในพื้นที่ 2. ปัญหาด้านสังคม นักท่องเที่ยวอาจแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การละเมิดวัฒนธรรมท้องถิ่น การแย่งชิงทรัพยากร การทำร้ายสัตว์ป่า ปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น 3. ปัญหาด้านความปลอดภัย นักท่องเที่ยวอาจตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม เช่น การถูกขโมย การถูกกรรโชกทรัพย์ การถูกทำร้ายร่างกาย การถูกหลอก จรรยาบรรณเชิงอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมายังประเทศนั้น ๆ

คำสำคัญ: จรรยาบรรณ, นักท่องเที่ยว, ที่ดีมีคุณภาพ

Abstract

Travel is a popular activity around the world. People from all over the world travel to relax, learn, and experience new things. Tourism generates huge revenue for the country. But at the same time, it causes various problems. Tourist problems can be divided into three main areas: 1. Environmental problems. A large number of tourists may cause environmental

pollution problems such as improper disposal of garbage, garbage, noise, water and air pollution. These problems can affect the ecosystem and the health of people in the area. 2. Social problems Tourists may display inappropriate behavior, such as violating local culture. Competition for resources harming wild animals These problems can cause conflicts between tourists and locals. 3. Safety issues Tourists may become victims of crimes such as theft and extortion. Being physically assaulted, being deceived, these problems can affect tourists' confidence in traveling to that country.

Keywords: ethics, tourist, good quality

1. บทนำ

การท่องเที่ยวถือว่าเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีความหลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงจริยธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการท่องเที่ยวมิติใหม่ที่ได้รับการนิยมนิยม และเติบโตอย่างรวดเร็วควบคู่ไปกับกระแสการท่องเที่ยวของทั่วโลก คือ “การท่องเที่ยวเชิงศาสนา” ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบของวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษา คือ การเดินทางของนักท่องเที่ยวเพื่อไปท่องเที่ยวเยี่ยมชมความงดงามของศาสนสถานอันมีคุณค่าอันประณีตสวยงาม เรื่องความรักเรื่องครอบครัวหรือเรื่องหน้าที่การงาน เป็นต้น การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยซึ่งสามารถสร้างรายได้เป็นอันดับหนึ่งของการค้าภาคบริการรวมของประเทศ โดยในแต่ละปี สามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปแบบเงินตราปีละหลายแสนล้านบาท การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมทั่วโลก ผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกเดินทางเพื่อพักผ่อน เรียนรู้ และสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ การท่องเที่ยวสร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศ แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา จรรยาบรรณเชิงลบอาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมายังประเทศนั้น ๆ ปัญหาของนักท่องเที่ยวเป็นปัญหาที่ซับซ้อน จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยวเอง ภาครัฐต้องวางนโยบายและมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ภาคเอกชนต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการ และนักท่องเที่ยวต้องตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. แนวคิดเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วทุกมุมโลก เดินทางเพื่อพักผ่อน เรียนรู้ และสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลิน พักผ่อนหย่อนใจและเป็นการเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการคือ

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ได้ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือ หารายได้

กุลวรา สุวรรณพิมล (ออนไลน์ : 4) ได้ให้ความหมายของนักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่มาเยือนชั่วคราวซึ่งมักจะมาพักอาศัยอยู่ในประเทศที่มาเยือนไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังนี้

1. เพื่อการพักผ่อน ความเพลิดเพลิน สุขภาพ การศึกษาการกีฬา
2. เพื่อดำเนินธุรกิจและการประชุมต่างๆ
3. เพื่อเยี่ยมครอบครัวและญาติพี่น้อง
4. เพื่อราชการและติดต่อราชการ

ฐิรัชญา มณีนตร (2552) กล่าวว่า นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราวเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมงขึ้นไปด้วยความสมัครใจและมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่แตกต่างกัน แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ที่จุดหมายปลายทาง ซึ่งนักท่องเที่ยวถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยว โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกได้ให้ความหมายของนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเสนอแนะให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า ผู้มาเยือน (Visitors)

(Kamonchanok : ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของนักท่องเที่ยว คือบุคคลที่เดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและเกิดความพอใจสนุกสนานในการเดินทาง

สรุปได้ว่า การเดินทางเพื่อความเพลิดเพลินพักผ่อนหย่อนใจและเป็นการเดินทางของนักท่องเที่ยวมีหลายระดับ คือ 1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2. เดินทางด้วยความสมัครใจ 3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือ หารายได้

ส่วนผู้ที่มาเยือนชั่วคราวซึ่งมักจะมาพักอาศัยอยู่ในประเทศที่มาเยือนไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง มีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังนี้ 1. เพื่อการพักผ่อน ความเพลิดเพลิน สุขภาพ การศึกษา การกีฬา 2. เพื่อดำเนินธุรกิจและการประชุมต่าง ๆ 3. เพื่อเยี่ยมครอบครัวและญาติพี่น้อง 4. เพื่อราชการและติดต่อราชการ ตามแบบฉบับที่ว่า อยู่ก็ขึ้นใจไปก็คิดถึง

3. ประเภทของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว คือบุคคลหลากหลายตา หลากหลายอาชีพและระดับการศึกษา รวมทั้งที่มีประสบการณ์ตรงมากน้อยในการเดินทางและการพำนักอยู่ในสถานที่นั้น ๆ แตกต่างกันไป นั้นหมายความว่า จรรยาบรรณเล็ก ๆ ที่เกิดจากพฤติกรรมการแสดงออกย่อมมีความสุภาพและเคารพในสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย

1. นักท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของตนเอง
2. นักท่องเที่ยวต่างชาติ (International Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวไปยังประเทศอื่นๆ

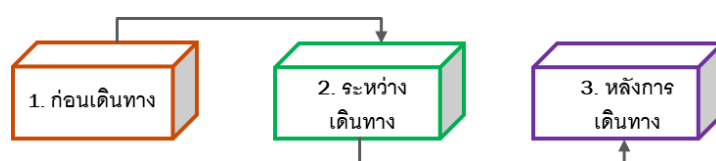
4. ลักษณะของการเดินทางของนักท่องเที่ยว

ลักษณะของนักท่องเที่ยวย่อมมีลักษณะที่แตกต่างจากโซนหรือภูมิภาคที่มาจากมา ทั้งแบบเชิงพักผ่อนหย่อนใจ คือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เพลิดเพลินกับธรรมชาติ วัฒนธรรม กิจกรรมต่าง ๆ ในดินแดนใหม่ และหรือนักท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อประกอบธุรกิจหรือติดต่อกิจการ ซึ่งก็แตกต่างกันทั้งการแสดงเอกสารการเข้าเมือง วิชาการเดินทาง และอาจมาในกลุ่มเดินทาง ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวแบบอิสระ (Independent Traveler) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่วางแผนการเดินทางและจัดการการเดินทางด้วยตนเอง
2. นักท่องเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package Tour Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ซื้อแพ็คเกจทัวร์จากบริษัททัวร์

5. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว หมายถึง การแสดงออก การเคารพและให้เกียรติแก่สถานที่ รวมถึงการกระทำต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยวที่อาจจะเกิดขึ้นก่อน ขณะ และหลังการเดินทางท่องเที่ยว พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอาจแบ่งออกได้เป็นหลายประเภทตามเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมก่อนการเดินทาง พฤติกรรมระหว่างการเดินทาง และพฤติกรรมหลังการเดินทาง มีดังนี้

แผนภาพที่ 1 พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว การกระทำต่างๆ มีพฤติกรรม ดังนี้

1. พฤติกรรมก่อนการเดินทางของนักท่องเที่ยว หมายถึง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มมีความคิดที่จะเดินทางท่องเที่ยว จนกระทั่งตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวปัจจัยที่กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางวัฒนธรรม ปัจจัยส่วนตัว เป็นต้น
2. พฤติกรรมระหว่างการเดินทางของนักท่องเที่ยว หมายถึง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว พฤติกรรมระหว่างการเดินทางของนักท่องเที่ยว เช่น ความพึงพอใจกิจกรรมการ

ท่องเที่ยว และการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว เช่น ค่าใช้จ่ายด้านการเดินทาง ค่าใช้จ่ายด้านที่พัก ค่าใช้จ่ายด้านอาหาร เป็นต้น

3. พฤติกรรมหลังการเดินทางของนักท่องเที่ยว หมายถึง พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นหลังจากการเดินทางท่องเที่ยว พฤติกรรมหลังการเดินทางของนักท่องเที่ยว คือ การบอกต่อประสบการณ์การท่องเที่ยวให้ผู้อื่นทราบ การกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ เป็นต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ทักษะ
2. ปัจจัยทางสังคมของนักท่องเที่ยว เช่น ครอบครัว เพื่อนฝูง วัฒนธรรม
3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น ภาวะเศรษฐกิจ อัตราแลกเปลี่ยน
4. ปัจจัยทางกายภาพ เช่น สภาพภูมิประเทศ สภาพอากาศ
5. ปัจจัยทางเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการเดินทาง

นักท่องเที่ยวเชิงพักผ่อนหย่อนใจ (Recreational Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เพลิดเพลินกับธรรมชาติ วัฒนธรรม กิจกรรมต่างๆ

นักท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ (Business Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อประกอบธุรกิจหรือติดต่องาน

นักท่องเที่ยวเชิงการศึกษา (Educational Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ

นักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อรักษาสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพ

นักท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

นักท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมการแข่งขันกีฬาหรือเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา

นักท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสกับกิจกรรมที่ท้าทายและตื่นเต้น

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณนักท่องเที่ยว หมายถึง คือหลักสำคัญที่ควรมีมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ที่นักท่องเที่ยวพึงปฏิบัติต่อตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น จรรยาบรรณนักท่องเที่ยวที่ควรรู้มีดังนี้

1. เรียนรู้และเคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น

- ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และธรรมเนียมปฏิบัติของสถานที่ท่องเที่ยว
 - แต่งกายสุภาพเรียบร้อย เหมาะสมกับสถานที่
 - เรียนรู้คำศัพท์และวลีพื้นฐานในภาษาถิ่น
 - ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อห้ามต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยว
 - แสดงกิริยาท่าทางที่สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน
 - หลีกเลี่ยงการพูดจาเสียงดัง หรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
2. รักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อม
- ทิ้งขยะและรีไซเคิลอย่างถูกต้อง
 - ไม่ทิ้งขยะลงบนพื้นหรือแหล่งน้ำ
 - ประหยัดน้ำและพลังงาน
 - ไม่แกะสลักหรือขีดเขียนอะไรบนต้นไม้หรือโบราณสถาน
 - ไม่รบกวนสัตว์ป่า
3. ท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ
- เลือกซื้อสินค้าและบริการจากผู้ประกอบการท้องถิ่น
 - สนับสนุนธุรกิจที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
 - หลีกเลี่ยงการซื้อของที่ระลึกที่ทำจากสัตว์ป่าหรือพืชพรรณที่หายาก
 - ไม่ให้เงินขอทาน
 - ไม่สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โหดร้ายต่อสัตว์
4. เคารพชุมชนท้องถิ่น
- พูดคุยกับชาวท้องถิ่นด้วยความสุภาพและเคารพ
 - ถ่ายรูปผู้คนด้วยความยินยอม
 - หลีกเลี่ยงการถ่ายภาพสถานที่หรือบุคคลที่ไม่เหมาะสม
 - ไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น
 - แต่งกายสุภาพเมื่อเข้าวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์
5. ท่องเที่ยวอย่างปลอดภัย
- ศึกษากฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยว
 - แจ้งแผนการเดินทางให้ครอบครัวหรือเพื่อนทราบ

- เก็บเอกสารสำคัญติดตัวไว้เสมอ
- ระวังมิจฉาชีพ
- เลือกพักในที่พักที่ปลอดภัย
- เลือกพักในที่พักที่ปลอดภัย
- เรียนรู้วิธีป้องกันตัว

6. มีน้ำใจต่อผู้อื่น

- ช่วยเหลือผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ
- แบ่งปันสิ่งของกับผู้อื่น
- ยิ้มแย้มแจ่มใสและทักทายผู้คน
- แสดงน้ำใจไมตรีต่อนักท่องเที่ยวคนอื่น

7. สนุกกับการท่องเที่ยว

- พักผ่อนและผ่อนคลาย
- เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ
- เก็บเกี่ยวประสบการณ์
- ถ่ายรูปเพื่อเก็บความทรงจำ
- กลับมาบ้านด้วยความประทับใจ

6. บทสรุป

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมทั่วโลก ผู้คนจากทั่วทุกมุมโลกเดินทางเพื่อพักผ่อน เรียนรู้ และสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ การท่องเที่ยวสร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศ แต่ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ปัญหาของนักท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประการหลัก ๆ ได้แก่ 1. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวจำนวนมากอาจก่อให้เกิดปัญหามลภาวะทางสิ่งแวดล้อม เช่น การทิ้งขยะไม่เป็นที่ เป็นทาง ขยะมูลฝอย เสียงรบกวน มลพิษทางน้ำและอากาศ ปัญหาเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสุขภาพของผู้คนในพื้นที่ 2. ปัญหาด้านสังคม นักท่องเที่ยวอาจแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การละเมิดวัฒนธรรมท้องถิ่น การแย่งชิงทรัพยากร การทำร้ายสัตว์ป่า ปัญหาเหล่านี้ อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น 3. ปัญหาด้านความปลอดภัย นักท่องเที่ยวอาจตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม เช่น การถูกขโมย การถูกกรรโชกทรัพย์ การถูกทำร้ายร่างกาย การถูกหลอก ปัญหาเหล่านี้ อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมายังประเทศนั้น ๆ

แนวทางปฏิบัติที่นักท่องเที่ยวควรยึดถือในการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เคารพวัฒนธรรมท้องถิ่น รักษาสิ่งแวดล้อม และมีน้ำใจต่อผู้อื่น การปฏิบัติตามจรรยาบรรณนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและน่าประทับใจ

7. เอกสารอ้างอิง

- สองสุวรรณแผ่นผา. (2567). ปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทย. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2567. จาก <https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS//ml10/6114962050.pdf>
- ดวงทิพย์ นากระโทก. (2567). แรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในศาสนสถานที่มีชื่อเสียงในการอธิษฐานขอพรเรื่องความรักในกรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2567. จาก <http://irithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1399/1/g621130423.pdf>
- กุลวรา สุวรรณพิมล. (2567) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2567. จาก https://elchm.ssru.ac.th/alisa_ri/pluginfile.php/40/course/summary/1.pdf.
- Kamonchanok. (2567). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2567. จาก <https://kamonchanok001.blogspot.com/p/3.html>
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. (2542). การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.